

SZERKESZTŐ
SZOKOLY VIKTOR,
(Dohányutca 1. szám.)

Megjelenik minden csütörtökön, sokféle képpel ellátva.
Előfizetési ár: Egész évre 6 ft; félévre 3 ft; negyedévre 1.50 kr.
Előfizetheti minden postahivatalnál és könyvtárbanál.
Hirdetések díja: 1 hasábos petit sor 7 uj kr.

KIADÓ-TULAJDONOS
AZ „ATHENAEUM”,
(Barátoktere 7. szám.)

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„HAZÁNK ÉS KÜLFÖLD”

című szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti képes hetilap újabb félévi folyamára.
(Az előfizetési pénzeket legelőszóbban és könnyebben az illető postáknál lehet utalványozni.)

Lapunk iránya marad a régi; jelszavunk „haladás”, célunk hasznosan mulattató olvasmányok által a felvilágosodás terjesztése.

A „Hazánk és Külföld”-nek eddig megjelent tizenegy egy-egy féléves folyamát tartalmazó kötetére nyugodtan tekintünk vissza, s azon önérzettel, melyet a lelkiismeretes munkálkodás nyújt. Több ezer érdekes olvasmányt nyújtó s ismereteink láthatárát szélesbítő cikket talál azokban az olvasó: egy kis kincstár a népszerűsített tudományok minden ágából, melyeknek kiaknázását szives munkatársainknak köszönjük. S mind ezen cikkeink — hogy annál nagyobb benyomást gyakoroljanak — legjobb rajzolóink által készített képekkel díszítvük.

Ezenkívül évenként színes nyomású nagy műmellékleteink készíttetésében az a célunk, hogy az ország minden vidékén lévő olvasóinkkal megismertethessük kitünőbb vagy új tehetségektől felmerülő magyar festészeinket, tárgyainkat pedig nemzeti történetünkben mindig úgy választjuk, hogy azok ébren tartsák a hazafias érzelmeket, s a dicső példák által magasra lobbantsák.

Ezen évi egészéves előfizetőink (habár csak évnegyedenként is fizetnének elő) a csomagolási 30 kr. beküldése után ingyen részesülnek 1870-re szóló nagy, színes műlapunkban, mely alakjára nézve a múlt évinek párja, Stuttgartban már nyomatik, s

„Bem tábornok jutalma”

címmel szabadságharcunk egyik legmeghatóbb jelenetét ábrázolja, midőn a megsebesült hős tábornoknak egy szintén hős ezredes nyújtja át — a honvédsereg jelenlétében — a magyar kormány által küldött érdemjelet. A csoportzatban szabadságharcunk több kitünőségének, többek közt Petőfinek, mint tábornoki őrnagynak alakjával is találkozunk.

A január—juniusi félévi folyamból a kiadó-hivatal még rendelkezik néhány teljes példánnyal, s így azt is megrendelhetik azon új előfizetőink, kik az egész évi folyamat ohajtják birni.

Uj előfizetőink kedvezményül 1—1 frtjával (s 30 kr. csomagolási illeték) rendelhetik meg régiebb: **Dobozi**, — **Zrinyi és Frangepán**, **Hunyady László bucsúja**, — **Huszár-bravour és gr. Guyon Rikárd a nagy-szombati esatában című** műllapjainkat.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK :

Egész évre	6 frt.	Jan.—juniusi félévire	2 frt 50 kr.
Jul.—dec. félévire	3 frt.	Julius—sept. évnegyedre	1 frt 50 kr.

(Az uj jutalomkép csomagolására 30 kr.)

Szokoly Viktor,
felelős szerk.

Kiadó-tulajdonos : az „**Athenacum**“ társaság.
(Pest, barátok-tere 7. szám.)

 Gyűjtők tiz után tiszteletpéldányban részesülnek.

Előfizetési felhívás

„HETI POSTA“

című, baloldali irányú, **politikai képes hetilapra.**

Előfizetési felhívásunkat csak saját testvérllapjainkhoz mellékelvén, miután olvasóink már amugy is ismerőseink, programmal az uj évnegyedre is elég annyit mondanunk:

Maradunk a régiek!

Megmaradunk a közjó iránti törekvéseinkben; megmaradunk a felvilágosultság terjesztése mellett; megmaradunk a kormányzati balfogások s a nemzet javára nem szolgáló intézkedések kimutatásában, s megmaradunk ellenzékieknek mindabban, a mik nemzetiségünket, álladalmi önállóságunkat, hasznosaknak bizonyult, s a nép véérébe átment ősi intézményeinket, alkotmányunkat, köz- és egyéni szabadságunkat, az ország jólétét és az egyén fejlődhetését gátolják, fenyegetik, veszélyeztetik.

Megmaradunk tehát ellenzéki elveinknél; de épen ebből következik, hogy zászlónkra „**haladás!**“ van írva jelmondatul, haladás mindabban, mi nemzeti s egyéni függetlenségünket, erőnk, művelődésünket, vagonosodásunkat előmozdíthatja.

Miön tehát elveinket osztó olvasóinkat előfizetéseik megújítására kérjük, ép azért, mert jelen ivecik csak az ő kezeikbe kerülnek, — kérjük arra is, sziveskedjenek elvbarátaik között lapunk irányát ismertetni s megrendelésére buzdítani.

A „Heti Posta“ előfizetési feltételei:

Egész évre, jul.—1871 júliusig	4 frt.	Évnegyedre, juliustól—octoberig	2 frt.
Félévire, juliustól—decemberig	2 frt.		

Szokoly Viktor,
felelős szerkesztő.

Kiadó-tulajdonos : az „**ATHENAEUM**“ társ.
(Pest, barátok-tere 7. szám.)

 Gyűjtőknek minden tiz előfizető után ingyen-példány jár.

HAZÁNK S A KÜLFÖLD.

Ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti illusztrált hetilap.

24. szám.

Pest, 1870. Junius 16.

VI. évfolyam.

Gr. Batthyány Lajos.

Szabadságharcunk egyetlen alakja sem tehet | Hiában keressük benne ama „halálos vétkeket,”
oly tanúságot az akkori viszonyokról és a hazafi | — mint akkor Bécsben neveztek — melyek any-

Gr. Batthyány Lajos.

helyzetéről, mint a király által kinevezett minisz- | nyi soknak vesztét okozták. Gróf Batthyány
terelnök, gr. Batthyány és annak véres halála. | Lajos részt sem vett fegyverrel a szabadság küz-

delmeinek csatájában, s mégis fegyver által kellett kimulnia.

Semmi sem mutathatja inkább az akkori helyzet megfejthetlenségét, mint az ő kivégeztetése. Semmi sem mutatja inkább, hogy akkor a hazafias érzet már elég volt arra, hogy a bakó által fojtassék el.

Ama viharos időkben, midőn a nemzet az önvédelem nehéz és fájdalmas harcára volt szorítva, volt egy magas állású férfiú, ki mindent elkövetett, hogy a korona és nemzet közt megzavart egyensúlyt helyreállítsa. Ezért türe, hogy itthon erélytelenséggel vádolják, türe a heves megtámadásokat. Egész önmegtágadással vetette magát a nemzet és trón közé. Mind sikertelenül. A boszúállás politikájának el kellett őt is ejteni, mert kitűnt, hogy Batthyány nemcsak fejedelméhez hű, de hazáját is szereti.

E férfiúnak, kinek nevét ma az egész ország hangoztatja, nincs nagy és fényes multja. Még csak 40 éves volt, midőn életét kiolták; a tettűs életévek még ekkor kezdődnek egy férfiúnál; s az ő élete hamar megszakadt.

Élete legelső szakában pedig küzdenie kellett felületes neveltetésével és kellemetlen családi viszonyokkal. A hazaszeretet lángját nem a családi tüzhelytől örökölte. Atyja: János, csak névre volt magyar, anyja pedig mindennél jobban szerette a fényt. Batthyány Lajos gyermekkorában még magyarul sem tudott, s csak később tanulta meg hazája nyelvét. Kezdetben katona volt, a mit az akkori főúri ifjúság divatos és könnyű pályának tartott. Így jutott Olaszországra, melynek klasszikus emlékei nagy befolyással voltak kedélyére. Egy kellemetlen pör után, melyet anyja ellenében folytatott, dús birtokának ura lett, kilépett a katonaságból s Bécsben meglehetősen könnyelmű életet folytatott, de egyszersmind a tanulmányokhoz is vonzódott.

Tanulmányai tevékenyebb életre serkentették s Pozsonyba gyakran lerándult, hallgatni az országgyűlés szónokait. Majd a megyei gyűléseken jelent meg, s a 30-as évek elején már mint olyant ismerték, ki hozzászólt a közügyekhez, és pedig szabadelvű szempontokból, noha igen fiatal volt.

Legelhatározóbb befolyással volt lelkületére magas szellemű neje: Zichy Antónia grófhölgy, kit nőül vevén, egész Európát beutazták. A nagyvilág s egy kedves, gyöngéd nő társasága egészen fölvillanyozták, s 1838-ban már ott találjuk a még csak 28 éves ifjat ama küzdelemben, mely azért folyt, hogy a pozsonyi országgyűlésnek szabadelvű követői legyenek. Ő is megválasztatván, ellenzéki

kört alakított, az 1843—44-iki diétán pedig a felsőház ellenzékének ő vala vezére. Bár inkább vonzódott Széchenyi politikájához, Kossuth lángelke jobban buzdította, s igen barátságos viszonyba lépett kora ezen kitűnőségével, noha nem egy ízben kijelentette, hogy nem ért vele egyett. 1847-ben ő és Batthyány Kázmér mindent elkövettek, hogy Pestmegye követe Kossuth legyen.

Az 1847-iki országgyűlésen nagy szerepet játszott. Nem volt kitűnő szónok, de igen tiszta gondolkodása, az ügyek gyors felfogása az országgyűlés egyik nevezetességévé tették. Neve népszerű lett, s csakhamar fölmerték benne az ésszt, erélyt és hazafiaságot.

Ezért ő nyert megbízást 1848-ban, hogy a független felelős miniszteriumot megalakítsa.

Most nehéz szerep várt rá. A horvátok és szerbek föllázása nagy akadályul szolgált megkezdett működése tovább folytatására. Elhatározta, hogy békes uton hártja el a veszélyt, de minden erélye hasztalan maradt. Ekkor csapatok alakítására rendeletet bocsátott ki, de maga óvatos politikát követett, s nem akarta a béke reményét eldobni. E miatt sok megtámadást is szenvedett az országgyűlésen. Később meghasonlott Kossuth-tal is, mert Kossuth törvénytelennek tartá Lambergetnek, mint királyi biztosnak, az országgyűlésre való küldetését, míg Batthyány hajlandó volt azt elfogadni, s Lamberget fölkeresni Jelasics táborába ment, kivel egyszersmind fegyverszünetet is kötött Pákozdon.

Ezalatt Lamberget Pesten, a hid közepén, szétvagdalták. Batthyány e hírre nem Pestre, hanem Bécsbe utazott, hogy az esemény miatt fölingerült kormányt csilapítsa s az új osztrák miniszterelnökkel, b. Récesyvel tanácskozzék, kinek magyarellenes érzelmeit ismertte.

Az eredmény az lett, hogy Batthyány az udvar előtt elvesztette a bizalmat, s vissza kellett lépnie.

Pesten lázban állt minden, s föl lehetett ismerni a nagy események előre vetett árnyékát. A helyzet kényszerű volta megszülte a szakadás politikáját, melyet Batthyány nem pártolt. Képviselői állásáról is lemondva, visszavonult, de mint katona a szerbek elleni táborba szállt, hol azonban alig volt néhány napig, mert a lóról lecsvén, hosszash orvosi ápolásra volt szüksége.

Novemberben újra képviselővé választák s csakugyan meg is jelent az országgyűlésen, hol azt a merész indítványt tette, hogy a békés kiegyenlítés végett az uralkodóhoz és Windischgrätzhez küldöttség menjen, a béke föltételeit megtudni.

Az indítvány nagy vita után elfogadtatott, de a küldöttség hiában járt.

Az országgyűlés Debrecenbe vonult, míg Batthyány Pesten maradt hátra, hol 1849. január 8-án el is fogták.

Budára zárták egy kaszárnyába, majd Pozsonyba, Laibachba s Olmützbe hurcolták, míg Pest visszafoglalása után az „új-épület“ nevű kaszárnyában zárták el.

Olmützben ítéltek el először. Azon vád alól, hogy a bécsi forradalmat segítette, fölmenték; de terhelő maradt a vád, hogy Magyarország és Ausztria közt a szakadást szélesbitette; hogy a szerbek ellen fegyvert fogott és mint képviselő, egy forradalmi országgyűlés tagja volt. Ezért pár évi fogságra ítéltek. Schwarzenberg Felix bécsi miniszterelnök visszaküldte az ítéletet, hogy Magyarország miniszterelnökét csakis halálra lehet ítélni, vagy pedig büntetlennek nyilvánítani. Meghagyta tehát a hadi törvényszéknek, hogy ítélje halálra, aztán terjeszse fel ő felsége elé az ítéletet megkegyelmezés végett, hogy így Batthyány fölmentése a kegyelem színét viselje.

A törvényszék tudta az osztrák szokást, hogy ha a hadi-törvényszékek halálra ítélik a vádlottat, s kegyelembe ajánlják, kivétel nélkül megjö a kegyelem. Tehát az ítéletet halálra változtatták, kegyelemkéréssel.

De e közben Batthyány Pestre hozatott. Itt volt Haynau, ki október 4-én Batthyányt újra hadi-törvényszék elé állíttatá, s kötélhalálra ítélte.

E gyalázatos haláltól szabadulandó, Batthyány

a szörvánkösoba rejtett négy újnyi hosszú törre több szúrás tett nyakán, de önkézevel nem oltathá ki életét.

Másnap agyonlövésre változtatták az ítéletet, minthogy a nyakseb miatt „alkalmatlan“ lett az — akasztófára; s Batthyány okt. 6-án este felé agyonlövettet.

Holttesték a Rókus-kórházba vitték, s onnan a legmélyebb titokban, orozva szállították, éjnek idején, a pesti ferenc-rendiek kriptájába, hol a zárdafőnök: Dank Agáp elrejtette, s hol majd 21 évig pihent, csupán családja s néhány szerzetes általa tudva.

Pest város tanácsa nem régiben rendeletet bocsátott ki, hogy egészségi szempontból a kriptába nem lehet többé temetkezni, s az ott levő hamvak eltakarítandók. Ekkor derült ki, hogy Batthyány hamvai a ferenciek sírboltjában nyugosznak.

A város tehát elhatározta, hogy nagy fénynyel viteti el a sírkertbe. Ez meg is történt, az ország minden részéből összesereglett roppant tömeg részvéte mellett június 9-kén.

Jun. 8-ikán, épen a koronázás évfordulati napján, voltak a ferenciek templomában gyászravatalra helyezve annak hamvai, ki a legválságosabb időkben is hű maradt a koronához, s mindent elkövetett a nemzet és korona közti kibékítésre.

De első helyen hazafi lévén, a nemzethez állt közelebb, s a nemzetet sujtó boszu őt is áldozatul kívánta.

Hazánk egynéhány középkori műemléke.

— *Miskovszky Viktortól.* —

VI. A kassai székes-egyház, keresztelő medencéjével, és sz. Mihály kápolnája.

E minden tekintetben remek kivitelű templom hazánkban a csücsives építészetnek gyöngye; tetemes nagyságánál, de leginkább a legkisebb részletekig rendszeres kivitelénél és nemes arányainak helyes alkalmazásánál fogva nemesak hazánkban, de még a külföldön is keresi párját; valóban büszkék lehetünk: oly nagybecsű középkori műemléket birhatni, mely még a külföldről jövő idegent is bámulatra és esodálkozásra ragadja. Ezen templom pompáját leírni, vagy annak hatását rajzban megközelíteni, legjobb akaratom mellett sem áll hatalmamban, mert azon magasztas és megható benyomást, melylyel a nézőre ezen remekmű hat, csak a természetben lehet kellő mértékben érezni; mindamellert ezen székes-egyház leírását megkísérlem adni, a mel-

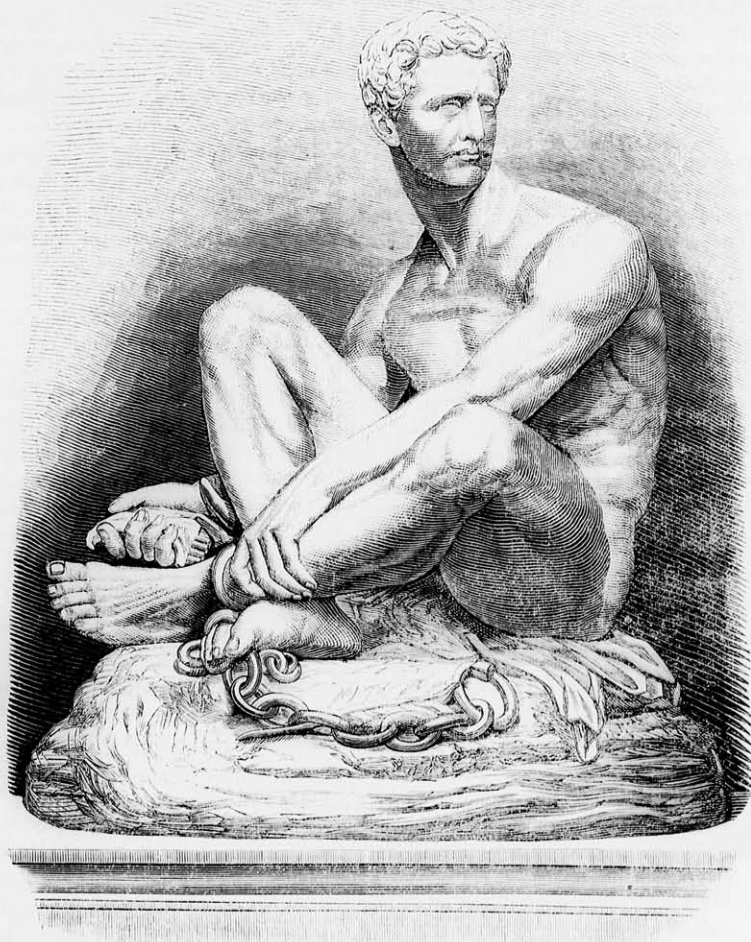
lékelt rajzon pedig a templom déli oldalát, sz. Mihály kápolnájával együtt közlöm.

Ezen székes-egyház déli oldala mellett különálló sz. Mihály kápolnája sokkal régibb, mint a templom maga, s bár a keletkezés korát meghatározó okiratok hiányoznak, mindazáltal stíljére és a történet általános viszonyaira tekintve, ezen kápolna építési idejét a XIII-ik század első felére bízton tehetjük, midőn t. i. a tatár-pusztítás után IV. Béla királyunk néptelenített honunkba gyarmatosokat hozott be Németországból; ezen kápolna szerkezetében a leggeniálisabb takarékoság első pillanatra feltűnő, kivált a szentély nyulánk méretei felségések, valamint a kis torony alkalmazásának modora is egyedüli.

A homlokzat, egy bamélyedett csücsivezet

közepén, van a főbejárás diszes, de egyszerű kapuzata, mely fölött szent Mihály arkangyal egyik kezében pallost tart, a másik kezében levő mérleggel pedig a jó és gonosz embert mázsálja, és ámbár a rosznak serpenyőjét két ördög is igyek-

ideig az utóbbiak hatalmába jutoit, kiterjedése birtokosai számához nem lévén mérve, ezek még egy, hasonló nagyságú kápolnát esattoltak a régihez, szerencsére azonban ezen hozzáépítés még a esücsíves stylben történt.

A számlázott. (Durand szobornívó, Szövege a „Vegey sek.” közt.)

szik lehúzni, mindamellet ez sokkal könnyebb, mint a jóé.

Midőn a XVI-dik és XVII-dik században, valamint a kápolnáért, ugy az anyatemplomért a róm. katolikusok és az ágostai hitűek változó szerencsével küzdvén, sz. Mihály kápolnája hosszabb

A mi a mellette levő nagy templomot illeti, lássuk, mit mond e tekintetben Henszmann Inre jeles régiségbúvárunk, még az 1846-dik ében, hazánkban e nemben kiadott első régészeti kitűnő munkájában :

„Valószínű, mikép Kassa városa felvirágzásáka

elő kezdetét a német gyarmatosok azon részének kell tulajdonítani, mely a II. Géza által 1142-ben Magyarországra hívott és Erdélyben és a Szepeségben meghonosult nagyobb tömegtől elszakadván, a már akkor is Kasu és Alsó-Kasunak nevezett helységben letelepedett. Midőn később IV-dik Béla dalmátországi menhelyéből visszatért, az elpusztított országot gyarmatosokkal törekedett újra népesíteni; s e végből Németország különböző részeiből vendégeket hítt, kik között thüringiaiak is valának, IV. Béla a thüringiai fejedelmekkel luga, sz. Erzsébet által sógorországban lévén. A tatárok berohanása után Magyarországra jött első jövevényeknek tulajdonítók a sz. Mihály kápolnának építtetését, de valószínű, hogy a mindig ujonnan Kasára költözőkölő gyarmatosok számának a kisépület csakhamar nem felelt meg.

Időközben IV-ik Béla és fia közt, ki későbbben V. István név alatt bírta a koronát 1271. és 1272-ben, viszálykodások támadván, Béla fiának adta át Felső-Magyarország nevezetes részét kormányzás végett, mely részben Kassa városa is

volt. Hogy pedig István herceg Kassa városát különösen kedvelte, ezt e város levéltárában fennmaradt több okirat bizonyítja, nevezetesen az egyik 1261-dik évről, melyben akkor, míg mint herceg a városnak a Hernád-folyam és Csermely-patak közötti földterületet ajándékozta Hradova hegyének egy részével együtt. A város szintén e király alatt kőfalak által erősített meg.

Egybefoglalván V-dik István Kassa városára iránt tanúsított e valóban királyi pártfogás jeleit, és hozzáadván, mikép Kassa városa az ezen időben érkezett gyarmatosok által indult virágzás-

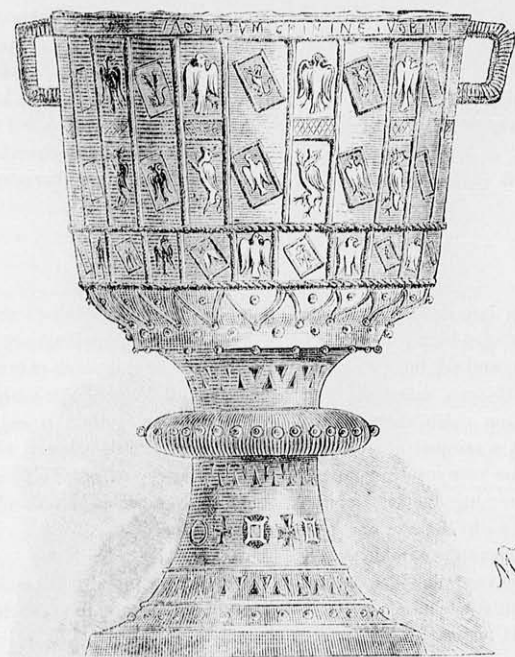
nak, végre megemlítvén, mikép e gyarmatosok alkalmasint thüringiaiak valának, a legnagyobb valószínűség a mellett szól, hogy valamint az új gyarmatosok régi honuknak nemrégén a szentek közé emelt hercegnője tiszteletére, úgy István herceg is ugyane szentnek, ki egyszersmind nagy-nője volt, dícsőítésére egyesített erővel alapíták a kassai nagytemplomot.

Eddig ugyan a kassai templom keletkezését minden magyar történetíró kivétel nélkül Erzsébet királynénak, Róbert Károly nejének tulajdonította; hogy azonban Róbert Károly korában, sőt a

XIII-dik század vége felé e templomnak egy része már készen állott, ezt egy, az 1253-dik évről szóló, Kassa városa levéltárában maiglan létező okmány minden kétségen kívül helyezi.

Tehát ezek szerint a kassai templom építési ideje a XIII-dik századba esik; bevégeztetett a XV-ik század második felében Mátyás királyunk alatt, kinek szobra, valamint Beatrix királynéé is, a déli csücsfalon maig is látható.

Mi e templomnak viszonyait a XVI-ik században és későbbben illeti,

A kassai székesegyház keresztelvény medencéje.

(Myskovszky V. rajza.)

meg kell röviden jegyezni, mikép az 1535-ben Zápolya által elfoglaltatott, 1554-ben a protestansoké lett, 1556-ban teteje megégett, 1603-ban megint a római katolikusok birtokába ment vissza, de csak rövid időre, mert 1604-ben Bocskay által elfoglaltatván, megint a protestansoknak adatott vissza, kik is azt 1618-ig bírták, mely évben megint a katolikusok hatalmába került. Bethlen Gábor Kassát 1620-ban elfoglalván, a templomot megint a protestansoknak engedé, kik azt halála után újra elveszték, de csak rövid időre, mert Rákóczy György ismét

nekik adta át. A protestansok most 1671-ig a templom birtokában maradtak, mikor azt a katolikusok újra elvették tőlük, azonban 1682-ben Tököly a templomot ismét a protestansoknak adta, kik is azt 1687-ig birták, mely évben, eredeti rendeltetése szerint, az egyház újra és most állandóan egész a mai napig a katolikusokra szállott. 1690-ben az éjszakai torony rézzel födetett, 1775-ben a templom-torony teteje ismét leégvén, valamivel később, a mostani elrutító, minden értelem nélküli tető tétetett a toronyra, újabb időben különféle színezetű cseréppel, a város, az ország és Hollós Mátyás király cimereit ábrázolva, a templom tetőzete esinosan és izlésesen befödett.

A templom számos nevezetes régisége közt csak a XIII-dik században készült keresztelőküldeményét említem meg, melyet rajzunk is ábrázol; jelenleg a déli mellékhajó keleti részén levő kápolnában van felállítva, a kehelyhez hasonló mű ércöntvény, a medence (cuppa) felső szélén

góth majusculából álló felírás vehető észre, de miután a betűk majdnem félig le vannak csiszolva, bajosan olvasható. A medence oldalán szárnyas griffek, oroslánok és sasok alakjai féldomborműben láthatók. A medence lábazata sajtáságos, és még románkorú diszitményekre vonatkozó cik-cakkal, kereszttekkel és gyöngyökkel van diszítve, és á jour áttörve.

A szentségháza (tabernaculum) szintén remek a maga nemében.

Egyuttal nem hagyhatom említés nélkül a templom északi oldala mellett külön álló, a XVI-dik század vége felé épült tornyot, melynek felső emeletében a város legnagyobb, mintegy 100 máza súlyú „Urbán“ nevű harangja függ; ezen harang nagyságát csak az ó-besztercebányai templom tornyának harangja mulja felül hazánkban.

A torony alját köröskörül elfoglaló, később hozzáépített boltokat célszerű lenne eltávolítani miután így a tért igen disztelenítik.

A fekete mélakór.

— Beszély. —

(Vége.)

Lonca szemei rajtam és Jadviszán nyugodtak. Midőn szólni kezdett, az első hatály már megszűnt s én azt mondtam magamban, hogy részéről csak határozottság szükséges, miszerint régi ismerelmem kísértetét sűrjába száműzzem vissza. Levettem azért szememet a színpadról s csevegtem, nevetgéltem s susogtam menyasszonyommal.

Lonca pillantását éreztem; úgy tetszett, mintha valami bűvkörbe varázsolt volna, hanem nem néztem oda. A darab utolsó jelenetében, midőn megható hangon könyörgő kedvese életéért, szavai mélyebben hatoltak szívemre, és én még egyszer föltekintettem. Halálsápadt, de szebb volt, mint valaha, s szemének villámai szívem mélyéig hatoltak. Az éj meleg és sötét volt; én hálószobám ablakára könyökölve, gondolkozva néztem le a kertbe. Szél lengedezett a bokrokon, s megzörgette a lombokat? Nem! Künn, az ablak előtt egy alak állott. Fehéren csillogott át a sötétségen. Midőn a halvány nőfej az ablakkeret s a lámpa körvilágában, mint bűvös lámpa képe megjelent, támlányomba hanyatlottam. A fény egyenesen rácsott s sugárzó szemében kettőztetve tükröződött; keze vállamon volt, mielőtt fölkelhettem volna.

— George!

— Lonca! a mit mondani akarsz, mind hasztalan. Menj!

Szavaimat megvető taglejtés követte.

— Légy nyugodt, gróf George. Nem azért jöt-

tem én, hogy kétségbeesésem elpanaszoljam neked. Nem tudom talán, hogy az hasztalan volna? Ismerlek, s te is ismeresz engem. Te gróf, én szolgáló vagyok, hanem büszkeségre nézve mindketten egyenlők vagyunk. Harapjam el inkább nyelvémet, mintsem kérelemre alacsonyítsam magamat. S végtére az egész oly egyszerű. Te engem többé nem szeretsz. Istenem! hiszen ez egészen rendén van.

— Lonca!

— Hallgass meg! A mit neked mondani akarok, következő: én meg fogok, nem sokára meg fogok halni.

Volt valami szavaiban, vagy az én szívemben, vagy a légtelenben, mi engem körülengve, fiatalabbá tett.

— Te élni fogsz, Lonca, s még boldog leszel.

Pillantása hideg volt, mint a holdsugár, mely a havas ormára esik.

— Meg fogok halni. Haláломnak te vagy oka. És én meg fogom magamat boszulni. Elátkozlak téged s mindazokat, kiket szeretsz. Eljöttem neked megmondani, hogy családunkban a nők csak félig halnak meg, s ha szívükben szeretetet vagy gyűlöletet vittek a sírba, szeretteiket vagy ellenségeiket is magukkal ragadják. Csak nevéss, nevéss! mondom neked, hogy az, ki veled beszél, már többé nem él. A halál már keblemen rágódik s lassankint emészt meg egész szívemig.

Azon könyvekre, melyeket miattad hulltattam a megholt gyermek fölött, kit egy titkos rejtekben szültem, azon szerelemre, mely hűtlenséged miatt szívemben égő, soha meg nem szűnő gyűlöletté vált, elátkozlak téged és nődöt. Élji boldogul! Majd látjuk egymást.

Az éjjeli szellő susogott még a hársfák lombjai közt, hanem a lámpa nem világította meg többé fehér arcát. A hely, hol állott, üres volt.

Mézesheteim örömben folytak le. Nőmmel nagyon szerettük egymást; mivel azonban nem állott a magasabb körökhöz, e törvényes szeretetet helyben nem akartuk fitogtatni, ezért felkerestük mind, mit a különféle idények nyújtottak. Az egész Jassy irigyele nőmet s azon fényes estélyeket, melyeket kedvéért rendeztem. Jadvisza örömmel öltözött a legújabb divat szerint, mindennap más és más drága bolondság után sovárgott s én magam is úgy esinosítottam magam, mondhatnám cifrázkodtam, mint egy paraszt-vőlegény. Egészen nőmbe bolondulva, telt marokkal szórtam a pénzt.

A szobák, mondják, arcképei tulajdonosuknak, A mi szobánk minden reggel jellemző képei voltak életmódunknak. Egy szolgának nem volt más dolga, mint a szerteszét heverő kártyákat összesöpörni; a szekrényeken két tucat karos gyertyatartó, az asztalon krétadarabok.

A bérlők és ügynökök, kiket uraságom berendelt, telt tárcával várakoznak, míg egy kozák egyenruhás szolga a reggeliző ur és urnőtől megviszi a parancsot s rendeletet.

Egy napon kifogyott a pénzem s az ügynökök nem szórták azt oly nagy közönnyel a lépcsőkön fölfelé, mint máskor. Én tehát figyelmeztetve valék, hogy birtokomat rendbe szedjem — atyám meghalt — tehát, hogy jószágaimat meglátogassam s a rég szunnyadó adót behajtsam. Nőm éppen érdekes állapotban volt, hanem friss, egészséges, mint a tavaszi reg. Megesókoltam százezerszer és utnak indultam. Meglátogattam Gacovot, Bahot és Lopusehnát. Egész utazásom alatt egyetlen levelet sem kaptam hazulról, min csodálkoztam, de nyugtalan nem voltam. Lovagoltam erdőn, mezőn, s este elfáradva ide tértem vissza. Itt, ugyane szobában aludtam.

Ha kérdezné ön tőlem: vajjon megérkeztemkor gondoltam-e Loncára, őszintén azt kellene mondanom: nem. Egy hosszú év alatt egész egyszerűen elfeledtem. Ha találkozom vele, mindenestre emlékeztem volna rá. Atyja még lakodalmam idejében meghalt, s ő, nem is tudom minő alkalmazásban, itt maradt. Első este megérkeztem után itt e helyen ültem, hol most ülünk és csodál-

koztam, hogy miért is nem ír nekem az én kedves kis nőm. Magam fogtam tehát egy levél írásához, hanem mihamar eldobtam a tollat, mivel álmos valék s eloltva a gyertyát, lefeküdtem. Látja ön azon kis ajtót a szögletben?

George gróf szünetelt s az ágygyal közvetlenül szemközt fekvő kis ajtóra mutatott, melyen én bejöttem. Jól kellett ismernem, mivel egy öltöző szobán keresztül, hálószobámba vezetett.

A grófra néztem.

— Igen! — mondám.

Egyszerre úgy tetszett, hogy e magányos épületben valóban nagyon is nagy csönd van s hogy a lámpa szomorubban ég, mint máskor; keresztbe fontam karjaimat s hallgattam tovább. A gróf pedig folytatá:

— Ha a lámpát eloltjuk, itt azon szempillantásban koromsötétség lesz. Az átmenet igen rögtöni; lefekszik az ember nyitott szemekkel s bámul a sötétségbe. A gyertyabél még ég, most az utolsó szikra is kisebb és kisebb lesz... éj van. A szem lassankint megszokja a sötétséget. A fekete szürke lesz, a batorzat körvonalaiban látható lesz, az ablak fehéresen tűnik ki a sötét falból. Mennél tovább fekszik az ember így nyitott szemmel, a sötétség annál megszokottabb s élénkebb lesz, mintegy hőmpolyogni látszik körülünk, azután különös szikrák vonulnak el a szem előtt, melyek kék közepét hétszínű gyűrűzet környezi, s mindezek nem nagyobbak, mint egy gombostű-fej. Gondolataink kergetve váltják fel egymást. Fülünk körül kellemes lágy zöngelmek jelentik az álom közeledtét — úgy tetszik, mintha lágyan s csendesen sülyednének valamely mély vízbe... elalszunk.

Mi az ott! Hol vagyok? Körülem sötét éj! Ébren vagyok? vagy örült, s szívem ki akar keblemből szökni, hogy megfagyjak azon hideg borzadálytól, mely ujjam hegyétől kezdve egész testemen végigborzong s velőmíg hat? Örült vagyok, vagy való az, hogy két jéghideg ajk érinté kezemet s véretem szolja, mint egy nadály... Kiáltani! Oh! ha kiáltani tudnék! A kiáltás keblembe fagyott!...

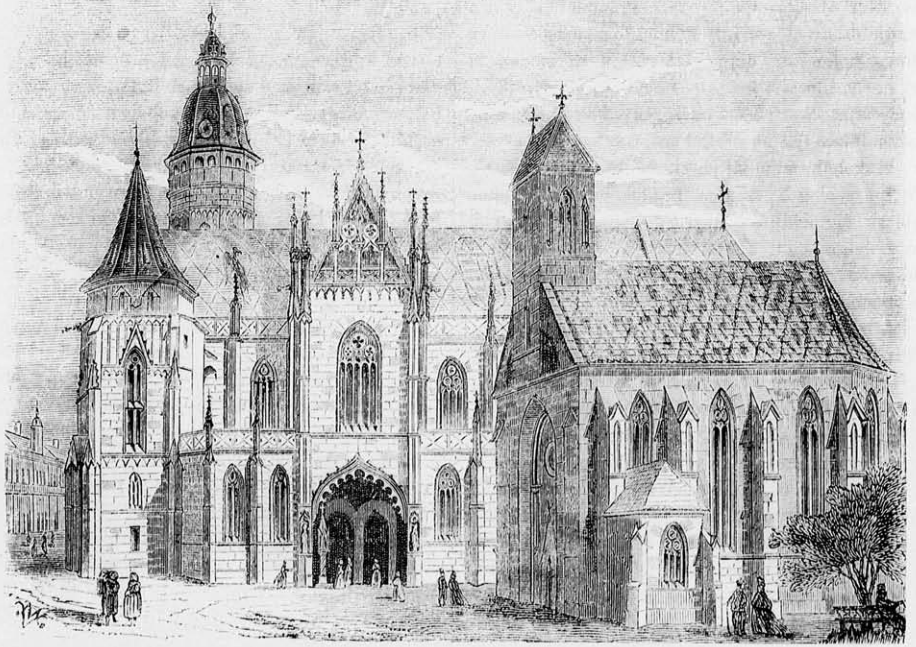
Halálsend. Sötétség. Semmi más, mint a kísérteti csók hideg érzete kezemen s lázas nevetési inger keblemben....

Kiugrottam ágyamból, gyertyát gyújtottam; a szoba olyan, mint máskor. A megszokott rendet mi sem zavarja. A gyertyaláng lobog, mintha léghuzam hatna rá. Borzadály fut végig tagjaimon. A mint balkezemre tekintettem, melyet erősen ingem előrészébe göngyöltem, azon egy vörös

feltot, a kísérteti csók nyomát láttam. Az ágy fölött egy tükör függött, mint még most is. Beletekintve, elborzadtam halvány arcomtól. És különös! Ez az inger keblemben, ez a csiklandozás torkomban most visszatarthatlan lett, és elkezdtem nevetni, nevetni kétségbeesésemben, vagy talán épen e kétségbeesésem következtében egész erőmből. Önmagamtól is féltém; azt hittem, meg kelle szobában örülnöm! De hát fellármázzam a háznepet s magamat a cselédek neveltség tárgyává tegyem ki? És ez a csók kezemben? Ez a vörös folt? Valami gonosz légy csipett meg. És ez a nevetési inger, melyet alig tudtam elnyomni s

falon lengő lombok árnyéka hullámzott, a madarak daloltak, gazdatiszem a szolgálkkal veszekedett s én ismét szabadon lélekzettem. Az egészet álomnak tartva, elhatároztam: minderről egy szót sem szólni senkinek... elég volt az is, hogy önmagam előtt tüntem fel neveltségnek. E napon minden ügyemet elvégeztem s másnap tovább akartam utazni.

Este ismét hálószobámba léptem. A kis asztal a kandalló mellett estebédre volt beterítve, a tűz pattogott. Minden oly kedélyes volt, minő csak lehetséges. Evés közben mégis az a különös aggály fogott el, bár jelentéktelenségét beláttam. S midőn

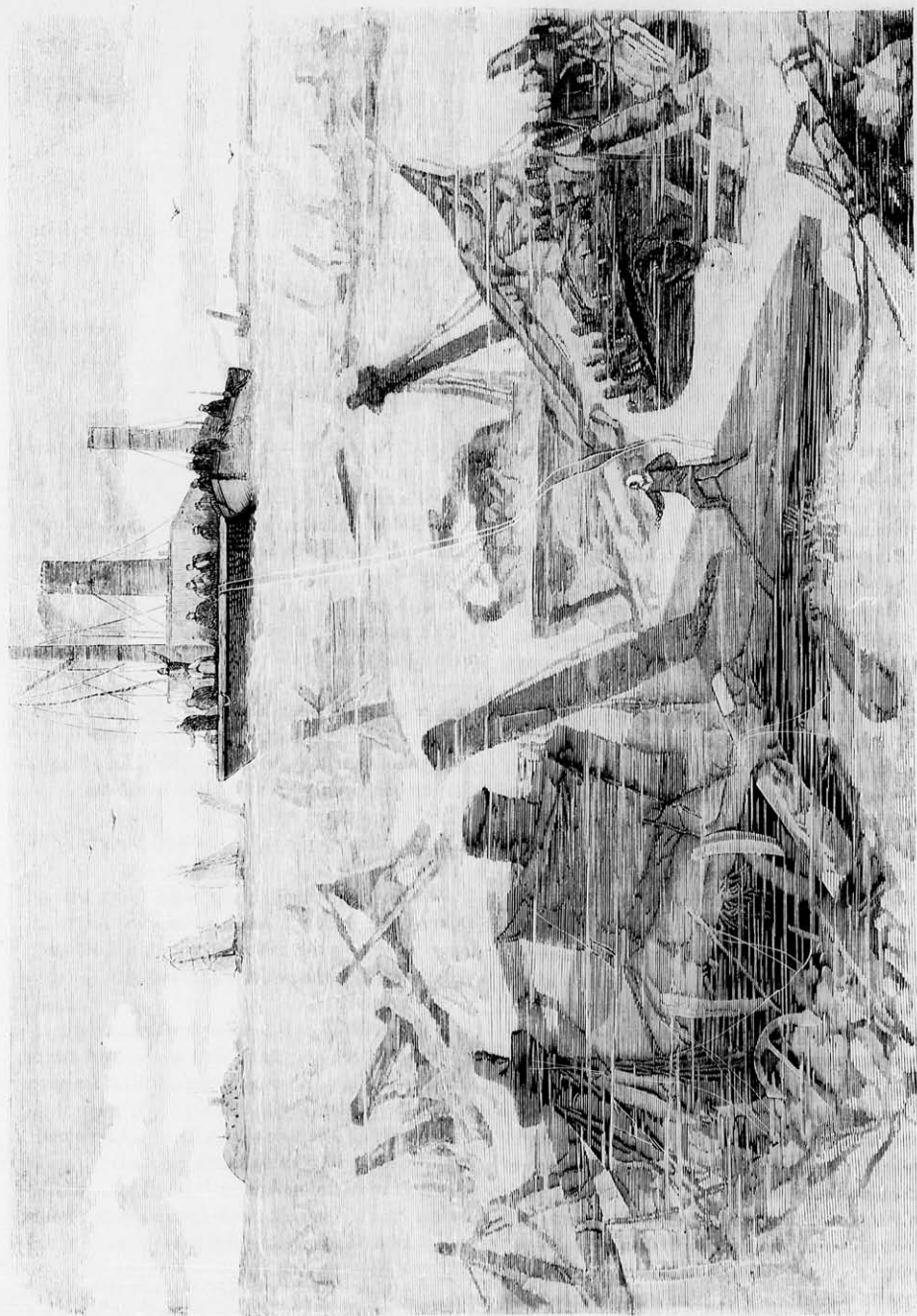

A kassai székesegyház és sz. Mihály kápolnája.

mely még most is folyvást csiklandozott! Talán kétségbeesésem következménye...

Még a lámpát is meggyújtottam s a kandallóhoz ültem. Miután kissé fölmelegedtem — mivel a hideg borzongás nem akarta tagjaimat elhagyni — befejeztem megkezdett leveletem. A csiklandozás még mindig tartott — s a mint a tollat kezembe vettem, ujjalag nevettem s új remegés fogott el. Kezem oly gyenge volt, hogy a tollat elejtém... Miként aludtam el ismét, nem tudom. Elég az hozzá, hogy midőn fölébredtem, az asztalnál ültem s ablakomon a fényes nap süttött be, a

a szolga kérdé: „Nem parancsol már ma a nagyságos ur semmit?“ igen szívesen mondtam volna neki: Te ma itt fogsz aludni a kereveten. E parancs már ajkaimon lebegett, hanem erőt vettem magamon, mivel nincs rosszabb, mint a félelemnek megadni magát. Azért csak azt mondtam neki, hogy boesássa be mind a két vadászebet, hogy vacsorájukat itt költsek el... s midőn az ebek beugrottak, becsukva az ajtót, ismét a tűzhöz ültem. Két gyertyát gyújtottam s elhatároztam, az egész éjén át égye hagyni. Ezután, mivel igen fáradt voltam, lefeküdtem. De nyugalmam nem

Buvar-munkások a charleston kikötőben.

volt. Ha szememet behunytam, különös látmányaim voltak. Hőséget hidegláz váltott fel. A kis falu óra tizedt ütött. Mindkét kezemet az ágytakaróba göngyöltem. A gyertyák oly szomoruan pislogtak, a kandalló izzó tüskéi oly sajtóságot vörös fényt vetettek a falakra, hogy a lakályos szoba a legkellemetlenebbé változott. Felültem ágyamban s csengetni akartam. Nem tartóztathattam magamat. Ágyam fölött egy tükör függött. Felültem. Egyik kezemet a csengetyű-zsinog után nyújtám ki, míg a másikkal az ágy párkányához támaszkodtam. Arcom majdnem érinté a tükröt s én belepillantottam. Mondám, hogy a gyertyák szomoruan égtek s a parázs vörös viszfénye lebegett a falon. A szoba képe a tükörben majdnem sötétvörös volt s benne minden ide s tova mozgott. Azt a kis ajtót ott, melyen át az ön hálószobájába megyünk, azelőtt soha sem vettem észre. Gyermekegém óta mindig zárva volt s a most egyesített két épületrészt választá el. A mint tehát most a tükörbe pillantottam, szemembe ötlött e kis ajtó s én kíváncsián szemléltém. A vörös viszfényben ez is mozgott. A parázs táncolt, világított s különös alakzatokat képezett. Nem, nem! nem volt ez viszfény, s a tüzes szenek ily alakot nem képezhettek! Az ajtó nyitva volt, világosan láttam a tükörben, mivel a nyílás fekete volt s e fekete alapon egy fehér arcot láttam, egy fehér arcot, mely örülté telt! Mi tartott vissza, hogy meg nem fordultam, s mily hatalmas szorítá össze torkomat, hogy kiáltani nem tudtam? A borzalmas fehér arc ott állott most mögöttem, fekete szemei lenyűgözve tarták az enyéimet s a hideg, nedves ajkak érinték kezemet. Oh!... óriási erőmegfeszítéssel fordultam meg, mivel a fehér elsuhanó valami a kis ajtón eltűnt. A csiklandozó inger ismét elfogott s görcsösen előtörő nevetésem magamat is kétségbeejtett s dühödtté tett, midőn a gyertyatartót megragadva, az ajtónak rohantam. A második szobában voltam. Átmentem ezen s a szobák és folyosók egész során, míg végre egy kis térbe jutottam. Itt egy szekrény előtt álltam meg, melyen egy hulla feküdt s én rámeredtem a borzasztó fehér arcra, melyet én oly jól ismertem, s lázas rohammal futottam vissza szobámba, hol vézsre csengettem s midőn az első szolga feljött, megragadtam karját s nem bocsátám többé el... A nevetési inger ismét jelentkezett, hanem küzdöttem ellene. Gazdatisztem, három szolga kíséretében, rémülve rohant fel; és, kit megfogva tartottam, nagy szemeket meresztett rám s hebeve kérdé: mit akarok? A kis ajtóra mutattam, beszélni nem voltam képes. A tiszt odasietett s kinyitá; — rohanásban a

zarat törtem be; — látta a tárva-nyitva álló ajtókat s visszatért. Ugy látszott, mintha kétségbeesésemet értend.

— Az ajtó, gondolom, be volt zárva nagyságos ur? — mondá.

— Miért, miért nem mondtátok ti ezt nekem?

— Én azt hittem — mondá a gazdatiszt. — Tegnapelőtt halt meg... a Lonca..... Szombaton éjjel tudóvészben. Nem akartam nagyságos urat ez ujsággal terhelni.....

Jobban lettem... azaz hogy tisztában voltam magammal. Tudtam, mit kell tennem. A szolgálknak jelt adtam a távozásra s egyedül maradtam Vaszkovszkyval.

A gróf elhallgatott.

Elbeszélése alatt oly közel huztam hozzá székemet, hogy majdnem az ölében ültem.

Hátra nem mertem volna tekinteni egy széles világért, és föltettem magamban, hogy ez éjjel már nem alszom egyedül

— És azután? — kérdém a gróft.

— Midőn Loncát másnap eltemettük, ártalmatlanná volt téve. Szívében hegyes karót viselt*), és egy rózsakocsány feküdt mellette. Ő többé már nem árthatott nekem! — mondá a gróf.

Pár pillanatig szájszögletei körül különös rángás volt látható. Azután folytatá:

— Ő többé nem árthatott. Hanem temetésének napján Jassyból futár által levelet kaptam. Nőm szombat éjjel lázrohamba esett, rémülve ugrott ki ágyából s tizenegy órakor meghalt. Az ő kényes állapotában egy ily esemény halálát okozta.

Én beteg lettem.

Midőn állapotom javulni kezdett, kérdém orvosomat:

— Volt már önnek olyan esete, hogy betegeti valamelyike különös csiklandozás és folytonos inger által nevetésre ösztönöztetett s különösen akkor, ha egyedül volt, vagy másokat jóízűen hallott nevetni?

— Oh igen! — mondá az orvos, kinek nagy, vörös orra volt s szép gyűrűi miatt igen becsült orvos vala, — oh! igen. E nevetési inger különösen azon egyéneknél, jelentkezik, kik nagy vérvesztéséget szenvedtek s különösen akkor, ha egyedül vannak, vagy másokat jóízűen hallanak nevetni.

A gróf most, miután az utolsó szikra is elhamvadt a kandallóban s kezdők érezni a hideg kellemetlen hatását, fölemelkedet támlányából s a vetett

*) Petry és Görres szerint a vampyrismusban szenvedők borzasztó betegségeiktől megszabadultak, ha a meghalt hulláját, melytől kinoszni vették magukat, megégették vagy sirjukban lekarózták.

ágy felé fordítá lépteit. — Én megtartva föltéletemet, hogy ezental egyedül nem alszom, ez időtől fogva a gróf kerevetjén aludtam mindig. Midőn pedig e falusi, különben igen kies jószágot nem so-

kára elhagytam, tizennégy napig folyvást nevetem minden legyeeskén, mely orrom előtt elröpült. Csak kellett magam kárpótolnom!

Közlő: *Paszlowszky József.*

Buvár-munkálatok a charlestoni kikötőben.

Déli-Carolina amerikai államnak fő- és legjelentékenyebb kereskedelmi városa: Charleston mellett egyesülnek a Cooper- és Ashley-folyók, hogy aztán közösen ömöljenek az Atlanti oceanba, egyúttal igen jeles kikötőt képezvén.

A mult évtizedben lefolyt szerencsétlen amerikai polgárháboru idején, 1861-ben a kormány itt tizenhat nagy hajót elsüllyesztett, hogy ostromzárt. törő hajóknak a kikötőbe evezhetését meggátolja.

Midőn aztán 1863. augusztus 17-dikén az északi államok hajói bombázni kezdek Charlestont, Keokuk nevű pompás vas hadi-hajójuk egyszerre csak elsüllyedt, miután Summer-erődből a lázadó-konfederáltak összelődöztek. A Keokukot nem sokára

követte a tenger fenekére a Potapso monitor, a Hausatonik nevű élelmező hajó és a Weehawken.

Ez idő óta a charlestoni kikötő melyjáratu hajók számára hozzáférhetlen, a többi számára pedig igen veszedelmes; most azonban, a béke idején komolyan fogtak hozzá, hogy a pusztító háboru ezen hátramaradt baja is megszüntetessék.

Olvasóink a 9-dik oldalon levő képen láthatják, miként igyekezzenek hajók és buvárok a tenger fenekére süllyedt hajóroncsokat napfényre hozni. De ezen fáradságos és költséges munka még bizonyára igénybe vesz néhány évet, míg tudniillik e szép kikötő egészen meg nem lesz tisztítva minden akadálytól, torlasztól.

Háromszáz év előtti magyar levél.

A Zay-grófok ugróci levéltára igen gazdag a XVI-dik századból szóló magyar okmányokban, különösen levelekben, melyek nemcsak korrajzi érdekek bírnak, a mennyiben az ó-kori magyar magánéletünket tükröztetik vissza, de egyúttal becses nyelvemlékeket is képeznek. A későbbi századokban nyelvünk ismét hanyatlott, sőt — íróinkat kivéve — még e század elején sem írtak műveltebbjeink sem oly szép, tiszta és erőteljes magyarsággal, mint ősökink 300 év előtt.

Az itt alább közlött levelet mai helyesírással, de szóról szóra az eredeti szerint adjuk.

Borítékán így szól: „Magnifico Domino Petro Zay de Csemer, Domino et fratri mihi semper carissimo. (Nagyságos csemeri Zay Péter urnak, nekem mindig legkedvesebb uramnak és bátyámnak.)“

„Szolgálatomat írom kegyelmednek mint uramnak bátyámnak; kívánom istentől jó egészségét. Magam felől azt írhatom kegyelmednek: egyébképen jó egészségem vána (így,) csakhogy az kegyelmed karollyát*) tanítom, abban vagyok nyughatatlan, mert éjfélíg én magam hordozom, éjfélután Horváth. Tudom, hogy kegyelmed nehezel reám az karolyért; de ha kegyelmed ide atta vána köcsen az ölvét, én odaattam vána kegyelmednek az karolyt érette, az kit elhoztam. De bizony mind Peti és Misko, ha mind feleségestől

hordozták vána is, sem lehetnének szorgalmatosabbak rajta, mint mi vagyunk. Immár csak kegyelmedtől várok, hogy izenjen kegyelmed: azonnal menten megyek fűrészni (fűrészni), mert én itt immár annyit hazuttam, hogy mihent akarom, azonnal hazabocsátanak az sok per miatt. — Azért kegyelmednek nyolc dinnét kültem asszonyomángyommal az én kortemből, kegyelmednek könyörögtem vala otthonlétemben, hogy kegyelmed ide adta vána az kegyelmed szekeres lovait, bizony nem bánthanám kegyelmedet, de tudja kit, hogy az szegénységnek most sok dolga nagyon, mert itt benn sem búzám, sem zabom nincsen. Meghattam Szachalnak, mihent kegyelmed az lovakat ideadja, azonnal bekildje, vagy haragszik kd, vagy nem. Most többet nem írhattam kegyelmednek; ha kegyelmed parancsolja, hogy haza menjek, bővebben szólok kegyelmednek. Kd asszonyomnak ángyomnak mondja szolgálatomat; kegyelmednek most azért nem akartam több dinnét küldenem, mivelhogy várom az kegyelmed szekerit; akkor kdnek többet akarok küldenem. Az minemő levél felől szóltam vala kdnek, az Kelecsényi levele felől, kd keresse meg és külgye be, mert most jó módom vána benne. — Isten tartsa meg kdet minden javaival. — Ez levél költ Léván, sz. Anna asszony nap után való vasárnap, 1583. esztendőben. — Kegyelmednek aláztos szolgálja és öccse

*) Karvalyát.

Materica és oca.

A magyar olvasó bizomnyára elsodálkózik ez idegen hangzású neveken és fejesóválya előveszi az akadémia nagy szótárát, tudványát kielégítendő, pedig hiábavaló fáradság, mert sem az akadémia nagy szótárában, sem Meyer Lexiconjában elő nem fordulnak e szavak. Szóval: ezek dalmát nevek és annyit tesznek mint: „anyák ünnepe és atyák ünnepe.”

E két ünnep alföldi bunyevácainknál óhajtvá várt ünnep és már egy héttel előbb nagy előkészületek tételnek e napok méltó megünneplésére. A materica a karácsonyt megelőző második, az oca a karácsonyt megelőző első vasárnap. A gyermekek is türelmetlenül várják e nagy ünnepek eljöttét, és ujjaikon számítják: hányszor fognak addig még ebédelni. Végre tehát eljött a materica; a konyha almárioma telve szép fehér pogácsával, a padkán pedig néhány kotarica (sásból font kosár-forma szakajtó) almával és dióval. A háziasszony (redusa) sűrűg, forog a szobában, itt valamit elvéve, amott pedig hozzátéve, szóval rendez, igazít, a hol valami hiányzik vagy felesleges. A házigazda néhány jó barátjával az asztal mellett foglalt helyet és ott mulatgatnak, pipaszó és boros kanesó mellett késő éjfélig, mert hiába, ma redusájának ünnepét illendően kell megülni. E közben nagy lárna támad az udvarban, gyermeklárna és kutyagatás vegyest behallatszik a szobába. A redusa erre kimegy az udvarra, nehogy a kutya valamely kölyöknek a ködmenét letépje. Néhány pere mulva belép egy gyermekesoprot, ki bunkósbottal, ki pálcával a kezében, de mindégynök a nyakán ott lóg a dió és almával telt nélkülözhetlen torba (zaesko), nélkülözhetlen mondom, mert alföldi bunyevácaink, bárhova menjenek is, zaeskót vetnek a vállukra, persze telve szalonna és kenyérrrel, no néha egy csutora (kulacs) is jóféle borral. Innen az a dal a szegény emberről, „torba pláse a szlanine neimam,” sir a zaesko, mert nincs szalonnám.

A gyermekek a szobába érve megállanak az ajtó mellett, és nagynehezen lehuzva a báránybőr-sapkát, a legidősebb köztük egyet kettőt köhint, s ily szókkal fordul a háziasszonyhoz: „Cseszta vám materica“ a többi gyerek pedig visszafójtván nevetését, komoly pofát vágva figyelnek. A háziasszony a fentebb elmondott szavakra következőleg válaszol: „zsiv i zbravo bio sinko“; s erre azután egy-egy marék (saka) diót (ora), almát (jabuka), néhol még pénzt is ad a gyermekeknek, erre azután a gyermekek, mint a leforrázott kutyák, nekivetik

magukat, s hajrá! árkon bokron át a másik házig meg sem állnak, ott azután ismét összegyülekezve bemennek szép illedelmesen, s ez így megy estig szakadatlanul.

E napot nemcsak a gyermekek, hanem a felnöttek is óhajtvá várják, mert a mai kolóban, (körtáne) a ki csak valamire való leány, mind új ruhában jelenik meg. Még egy nagy nevezetesség van e napon, és ez a piros alma (cervena jabuka), melyet a legény szíve választottjának ad jelül, hogy a jövő farsangon rakiát (pálinkát) küld reá és nőül veszi. Ez almában gyakran aranyok is vannak. A leányok a legényeket e napon szintén megajándékozzák alma-, dió-, és aszalt szilvával.

E nagy napon az új menyecske férjét bevezeti szülei házába, mert szokás szerint a fiatal vő csak materica napján léphet be újja házába, e napon van tehát „hegyen völgyön lakodalom.”

A materica utáni vasárnap az oca, azaz atyák ünnepe. Ez ünnep ugyanaz, a mi a materica azzal a különbséggel, hogy e nap nem az anyák, hanem az apák ünnepe. A gyermekek most is házról házra járnak az ocat felkészöntve, maguknak diót és pénzt a közelgő karácsonra szerezni. A házba lépve így köszönnek a gazdának: „ceszta vam oca!“ A magyar gyermekek, a kik még nem anynyira jártasok az illir nyelvben, hogy magokat azon kellőképen kifejezhessék, magyarul mondják: „Isten éltesse a matericát, vagy: Isten éltesse az ocat!“ és a jó bunyevác megérti őket, mert hisz alföldi városaink lakosságának legnagyobb része megmagyarosodott bunyevácok és szerbekből áll, s ezek, mint azt már egy alkalommal írtam, sokkal inkább művelik a magyar nyelvet, és sokkal jobb hazafiak, mint született magyarjaink.

A szerbeknél ugyancz szokás divik, csakhogy egészen másképp, mint a bunyevácoknál. Eljövén a materica, a gyermekek házról házra járva szallag-ez egy matzaggal megkötik az asszonyok lábait, ezek azután néhány krajeár vagy marék dióért visszavásárolják elvesztett szabadságukat.

Ugyanez történik az oca is, csak hogy nem a háziasszony, hanem a házigazdát kötik meg, és ő is néhány krajeár árán visszanyeri a szabadságot. E két napon nagy vígság van a szerbeknél. A gyermekek a beszedett dióval nagyban játszanak az utcáskarkokon, és e nagy ünnepek gyakran civakodással végződnek a gyermekeknek, ezek azután kék foltokkal ábrándoznak az erősebbek hatalmáról.

A rásztkór (hypochondria).

Midőn Wieland meghalt, sírjánál egy tiszteletre méltó hang így szólott: „Ha az ember saját testi és szellemi létén elgondolkozik, rendesen betegnek találja magát; mi mindnyáján az élet bajában szenvedünk.“ És ez volna azon rásztkór természetes fogalma, melyről szólni akarok, mert van a rásztkórnak egy másik neve is, mely a belső szervek bántalmán alapul, s melynek gyógyítása az orvos körébe tartozik, míg ellenben az általunk vizsgálendő bajról épen nem elég azt mondanunk, hogy az pusztán a betegség képzeletében áll, mert minden ember csak viszonylagosan egészséges, mindenkinek saját lényében van előjegyezve azon út, a melyen meg fog halni; csak tekintésünk bensőnkbe, a tudomány szemüvegét tartva lelki szemünk előtt, és meglelendjük azt. Míg egészségesek vagyunk, napi teendőinket elvégezhetjük s a fáradtság után az édes pihenést élvezhetjük, addig kötelességünk, hogy testi állapotunkkal tovább ne törődjünk; a fájdalom egy követelő semmi, mely csak az által válik valamivé, ha elismerjük azt; gyöngeség az: azt ápolni és nagyra dédelgetni, míg fejünkre nő; a fájdalom csak akkor lesz nagy, ha mi kicsinyek vagyunk. Vajjon ki gondolhatná Themistoclest vagy Regulust oly állapotban, midőn nyelvét a tükörben nézi, vagy üterét tapintja. De tovább mehetnék és föl hívjuk magát a félelmet, ezen bajnak szülő okát, hogy általa meggyógyítsuk azt. Nem teszi-e az e bajt még rosszabbá? Micsém teszi az embert hamarabb öreggő, mint a folytonos félelem, hogy azzá lesz, mert a rásztkór félelem nélkül nem képzelhető; nem hal-e meg az illető minden nap azon félelemtől, hogy meg fog halni? Ezek azon apró szerencsétlenek, kikről az orvos is, kinek tanácsát minden pillanatban kikérik, megvetéssel fordul el; ezek a gyógytudomány azon önkényes katonái, kik örökké orvosi könyveket olvasnak, kik maguknak azokból törvényeket írnak, s kiknek egyikéhez egy szelleműs orvos egy napon azt mondá: „Édes barátom, ön még egy napon sajgóhába miatt fog meghalni.“

Ezek azon fejlesítve járó emberek, kiket az isteni Plato köztársaságából száműzött, s kiket e szerint már Plato is ismert. Sokrates Silenosa szájába következő szavakat ad: „Nem nyomorultság-e a gyógytudomány segélyéhez folyamodni, nem azért, hogy sebek- vagy elkerülhetlen betegségekből, hanem hogy oly bajokból gyógyítson meg, melyeket mértékletlenség és restség által szereztünk, s melyek neveit Aeskulap böles

utódai még csak ezután fogják kitalálni?“ A gyógyászat a rásztkórt — nem azt, a melyről mi itt szólunk — betegségnak ismeri, melynek gyógyítása végett orvosi segély veendő igénybe, ellenben azt, mely vizsgálódásunk tárgya: semminek. A legesélyesebb és legfelvilágosodottabb emberek egyike, s még hozzá olyan, ki egy ideig maga is bolondja vala e semminek: Kant, valódi német bölesészként, mi utjában van, semmisnek nyilvánít és eszélytelennek tart minden oly embert, ki ily rásztkórt, mint valami valódit ismer el. „Ha ilyenmő félelem megszállja,— kérdi magától,— van-e annak tárgya? ha azt nem talál, vagy ha belátja, hogy létezik is ok a félelemre, de nem áll hatalmában azt eltávolítani, akkor meggyöződésének ezen szózata után napirendre tér át, azaz: a félelmet abban hagyja, mintha ez őt nem is érdekelné, és figyelmet azon tárgyakra fordítja, melyekkel el van foglalva.“ Tudjuk, hogy ezáltal sikerült bajától megmenekülni, mert a königsbergi Aristoteles, dacára azon semminek, mely őt rásztkórossá tevő, s mely a tüdők szükségelt terjeszkedését gátoló lapos mellkasában állt, mégis meglehetősen kort ért el. Lichtenberg, a legszelleműsőbb félszívítész sem gondolkozott másképp az ily rémekről. „Vannak — ugymond — súlyos bajok, melyekben meghalhatni; vannak ismét olyanok, melyek ámbár nem hoznak halált, mégis kevés tanulmány és megfigyelés által észrevehetők; és végül vannak olyanok, melyeket göreső nélkül fel sem is ismerhetni, de ezen át nagyon ritúl néznek ki; e göreső a rásztkór; ha az emberek nagyon ügyekzenének bajaikat az említett göresőn át vizsgálni, azon megelégedést nyerhetnék, hogy minden nap betegek lennének. Gyakori különösen a rásztkórosok azon képzelme, hogy ők sorvadásban szenvednek, mi különösen némely fölületes vizsgálónak regények- és novellákban történő érzékeny előadása által nem kevésé tartatik fenn. Weickard már 65—70 év előtt szükségesnek látta a kedélybántalmak egy saját nemét felállítani, t. i. a képzelt sorvadást. A sorvadásban szenvedő köhög, de nem mindenki, a ki köhög, egyuttal sorvadásban szenvedő is, és ez áll egyéb betegségek jeleire nézve is; ezek megítélése az orvosra bízandó, a nem szakértő tartózkodjék a kórjelek megítélésétől, de minthogy azon rásztkór, a melyről itt szólvunk, még csak nem is betegség, azért igazá van a fentemlített buvárnak, midőn azt mondja, hogy a rásztkórost beteggő kell tenni, hogy belássa, mi a betegség, s ez által meg fog gyógyulni.

De tekintsük ez állapotot bárminek, nevezzük gyöngeség, képzelődés, röstség, ostobaság, önzés, betegség, kezdődő örültségnek, mert minde nevet megérdemli, mindig a tevékenység marad egyedüli és egyetlen gyógyszer.

Nézetem szerint különösen három neme a kedélyi állapotnak szüli leginkább ezen rásztkórrai hajlamot, melyek az orvost — ha egyszerűsmind a lélek orvosa is tud lenni — érdekelhetik ugyan, de a gyógyszerészhez semmi köze, ezek: önnesség, tétlenség és pedanteria. Hogy a két első kedélyi állapot a rásztkóra anyagul szolgálhat, oly világos, hogy ennek bebizonyítása fölöslegessé is válik, míg az utolsó: a pedanteriáról, mely az életben oly gyakran tévesen magyaráztatik, akarok itt néhány szóval megemlékezni.

Nem a rend és pontosság — melyről tulzás alig képzelhető — érdemli meg e nevet; pedanteriának azon kicsinyességi szellemet nevezném, mely a célt az eszközök miatt elejti, mely az ön- vagy szokásalkotta bálványoknak rabszolgájává aljasul; — a tudóst nevezem én pedánsnak, ki könyveinek jobb társaságában a világnak kevesebbet érő társaságát elfelejti és ennek szokásait talán el is feledte már, hanem azon tudóst, ki a könyvekkeli társalgás szokását fölébe helyezi a szellem világának, melynek a betű csak kifejezése, de nem elnyomója legyen, kire nézve Aristotelesnek csak kiadásai birnak fontossággal, de nem egyszerűsmind az, a mit Aristoteles gondolt és akart; az, ki e megtiszteltetésről legkevesébbé álmodik — a salonok piperkőce — kinek életelemét hang, forma, divat s mindazon kicsinyiségek képezik, melyeket a megszokás értelmensége szükséges vagy kellemes társalgási elemekből önálló célokká emeltek, ez a legnevetésesebb és a legtulajdonképen pedáns. És erre vonatkozólag szabad legyen kérdésünk: létezik-e valami kicsinyesebb, mint az apró testi kényelmetlenségek, melyeknek örökké tartó szemlélődésében a rásztkóros jobb énjét eltékozelja? a rásztkórt a hogylét húságának lehetne nevezni és ezen a test örökös vizsgálata azon mértékben juttat a szellemi halálhoz, a mennyiben az örökké előtte lebegő testi halál rémképétől gyermekes félelemben futni ohajt.

A rásztkóros tetszik magának gyöngeségében és finomított kéjének századában még bálványt is talált magának, melyben tisztelheti és széphitheti magát. — Nézzük csak közelebb. — Gyakran van szó híres emberek búskomorságáról. Camoens, Tasso, Young, Byron lebegnek szemünk előtt

ideális komorságukban; a két első híres német költők a rásztkór dicsőítésére szinpadra is hozták, ezek szenvedéseim épülünk, az utóbbi kettőt osztani, szenevelegjük; egyébként hogy érzik magukat a nagy emberek? fejezzék ki maguk, de a modern költészetéről szóljunk itt valamit, mert itt nem nagy emberekről, hanem inkább beteges lélekállapotról van szó; fiatal költőink jó nagy részénél a rásztkór, a lélekölő, szenevelget rásztkór anyja a költészetnek, melynek megítélésére sok esetben nem az ítéző, hanem az orvos volna hivatva. Egy, az anyai házban nevelt, vagy inkább elkényeztetett fiatal ember tapasztalat, tanulmány, meghatározott irány nélkül, kinek sem ereje dolgozni, sem képessége valamit valódiilag élvezni, egyszerre észreveszi lét és nem lét közti szomorú ingadozását, olvas néhány regényt, eljár színházba, összehasonlítja magát költők- és hősökkel, és elkezd verseket faragni; most egyszerre kezdi belátni, hogy unottságának nyomoru állapota tulajdonképen nem más, mint egy betöltetlen mélység, mint kielégítetlen vágy és elmerül a komor phrasisok tengerébe. Camoens és Byron társai a szenvedésben, esakhogy az ő bánata — mert az idő azóta előre haladt — sokkal érdekesebb, és nem sokára második kiadást ér. Így tölti el a szerenesetlen ifjúságát és ha az élet, melyet használni elmulasztott, követeléseiével előlép, ha annak árja egész költői nyakáig ér, hogy már majd-majd elmerül, akkor kész a nyomoruság; ő, ki sem a világot, sem magát ismerni nem tanulta, hasztalan kapkod most költői képei után, ő nem használhatja azokat, azok nem vigasztalhatják őt, s így maga, költői dicsőségével együtt, szánandólag elvesz. Így jár az, kinek az isteni szikra, a képesség hiányzik; de a valódi, a hivatott költő sem jár jobban, sőt talán még rosszabbul; ez merül el csak igazán kicsiny nagy énjének borzadályos örvényében, költeni hisz, pedig csak komorul firkész és a belső meg hasonlítás ama legnagyobb életbaját valóban nyakára veszi, melyet amaz csak tetet; az ily költők azután közönségüket is maguk után ragadják, mely a kisirt világfajdalmakban saját lelke húrját érzi zengeni. E beteges kedélyállapotból napjaink Young és Byron-jait nehezen fogjuk kigyógyítani, de tehetjük azt, hogy fájdalomukkal magukra hagyjuk, mi bátorságot, tetterőt szerzendünk az élethez, a helyett, hogy önteremtette kétségbeesésünkben töltenők el napjainkat.

Egy hét története.

(Junius 13.)

(VK.) Három napon át tartott a gyászünnepe, mely nemcsak e hét, hanem valószínűleg az egész esztendő legkiválóbb történetét képezi. Mindamellet, vagy tán éppen ezért, egészen fölösleges dolgot művelnénk, ha most, napok múltán, a ravatal-látogatás, a gyászmenet és requiem részleteit le akarnók írni, miután ugyis tudja azt már mindenki, egyik olvasónk a napi lapok röpké betűiből, másik a hazatértek élő szavából. Mert szerteszét a hazában, a legtávolabbi hegyek mögött épp úgy, mint az Alföld szélein, ezer meg ezer hajlék lakói táplálkoznak most e fölemelő ünnepel, melyet a város rendezett és a nemzet ült meg. A küldöttségben vagy csak jó szántukból jött öreg és fiatal urak, kedves élettársukkal egyetemben (miután ilyenkor ha csak lehet, az asszonyág sem marad el) váltig beszélik a szomszédoknak, ismerősöknek, s ha nincs más: a gyermekeknek, hogy a jó szerzetesek, kik egykor elrejték Baththány hamvait, mily egyszerű ravatalt állítottak föl templomukban; hogy másnap, isten szép napfénye mellett, másfélszáz zászlóval, négy zenekarral s több, mint százezernyi nép jelenlétében mint vitték ki a tisztelt hamvakat a kerepes-uti sírboltba, melyet nem sokára — kivált ha a részvét nemcsak szemét nyitja ki, hogy bámuljon, hanem kinyitja kezét is, hogy adjon — nagy mauzoleum fog jelölni; és hogy harmadnap a plébánia-templom khórusáról mily gyönyörűen hangzott a Mozart requieme, e szívfenekig ható ihletteljes mű, melyben — mint egy zeneirő mondja — mindig istenig emelkedünk.

Az egész ünnep komoly, nemes, fölemelő volt. Távol minden tüntetéstől vagy izgalomtól: a kegyelet tiszta érzelmeiben osztozott mindenki. Fájt ugyan lelkünknek, hogy volt oly szörnyű idő, midőn a katonai boszu-politika áldozatául esett még ily államférfi is, kinek minden törekvése a törvények iránti hűség vala; de egyszorsmind örvendtünk, hogy e gyászos mult után végre is oly kort érhetünk meg, melyben minden keserűség nélkül szolgáltatathatunk igazságot egy nagy vértanunknak!

A koronázás óta Pest nem volt oly élénk, mint e napokban. Legalább is harmincezer idegen özönlé el utcáit és közhelyeit.

Itt voltak a honvéd-egyletek küldöttei is, kik ismét a budai színpadon tarták meg országos gyűlésüket, de többé nem oly nagy közönség előtt, mint a mult években. Sok ismert alak, ki ezelőt

e gyűléseken kitűnt és szerepelt, visel ma már új honvédruhát; és nem egy, ki egykor büszke fővel vitte itt a nagy szót, tűnt el a szintérről, mivel vagy belefáradt, vagy pedig belátta, hogy emlékezni nem elég oly korban, mely mindenkitől munkát kíván. A mostani gyűlésben, melyet Ivánka Imre elnök a mérséklet utján vezetett, két határozatot hoztak. Egyik az, hogy a rokkantaknak állami segélyzését nem sürgetik most hanem csak akkor — ha majd megjő az ideje. A másik meg az, hogy a menházat fölépitik a régi honvédek számára.

E menház gondolata kétséggel kivül igen szép; de hogy életbe léptetve: sok rokkant fogja-e hasznát venni? — azt a jövő mutatja meg. A csonka, béna, előregült honvédek közt, kik még élve maradtak, sokkal több van, ki magának egy-egy falu csendjében családot alkotott, s van felesége, fia vagy leánya, mintsem olyan, ki magánosan, támasz nélkül áll. S amazok el fogják-e vajjon hagyni a megszokott falut, családi kört és életmódot, hogy Pest egyik házában némileg zárdaszerű életet éljenek? És ha tán eljönnek is, nem fognak-e csakhamar visszakiváncolni övéik közé? S vajjon nem jobban esnék-e nekik, ha családi körükben kapnának segélyt?

A gyűlésen mind e kérdés alig mérült föl: a menház terve tetszett, s mivel közel hetvenezer forint van már együtt, építését is megkezdhetik mielőbb. Adja isten, hogy mire kész lesz a ház: legyen hozzá bő segélyalap is, mely a falakon belül kényelmet adjon azoknak, kik bizony, megérdemlik, hogy két-évtized után nyugodt és elégült napokat éljenek.

A honvédgyűlés tagjai a gyászmenetben is igen nagy csoportot képeztek. Több százan voltak, köztük össze borult, fehér szakállas férfiak, kik egykor fiatal arccal és fekete hajjal állottak a honvéd-zászlók alá, melyeket legelőször is gr. Baththány Lajos bontatott ki. Csoportjukban egy, ki a nemzeti zászlót vivé, régi honvéd-atillát viselt, mely valaha löporfüstben piroslott, de az idők hosszában ugyanesak megfakult. Ez egyenruha jól illett e naphoz, mely az emlékek ünnepe volt. Gyöngéd kezek megemlékeztek arról a helyről is, hol a nemes gróf vére folyt, s az újépület mögötti akácfákat, melyek alatt a golyók elé térdelt, babér- és nefelejtskoszorúval, gyászfátyollal, feszülettel és égő lámpával ékesíték föl.

És e közben egy dissonáns hang sem zavarát

meg e nagy ünnep összhangját. Mély kegyelet a halott iránt s nagy tisztelet és részvét a hű özvegy iránt, ki úgy szólván látható sem volt, miután mindenütt sűrű fátyolban jelent jelent meg, a koporsót lefüggönyözött gyászkoosiban kísérté, s egy, a részvétet megköszönő levélben jelenté ki, hogy mély megindultsága miatt a küldöttségek látogatását sem fogadhatja el — ime, e komolyan nemes vonások jellemzik az egész ünnepet, melyet egy árva hanggal sem kívánt megháborítani senki. A koporsón palmaág pihent: a béke és engesztelődés jelvénye. És e palmaág jellemezte az egész ünnepélyt.

S tán ép azon órákban, midőn mi a magasztos

requiem hangjait hallottuk: Londonnak is gyásza volt, újabb, mint a miénk. Dickens, korunk e legnagyobb humoristája, e költői lelkű s nagy erkölcsi érzékű regényíró, meghalt. Agyát, melyből diésősége kisugárzott, szélhűdés érte. Ő angol volt ugyan, még pedig régi, velős angol szellem; de egyszerűen mindnyájunk költője, ki nemes eszmék szorgalmatában forgatta tollát, s midőn ama varázserővel, mely egyszerre képes bennünket könyre és mosolyra fakasztani, a legérdekeseb történeteket és alakokat festé: egyuttal a jó érzelmek, igaz bölcseslem és magas hit igéit hinté lelkünkbe. Benne korunk legnagyobb regényírója hunyt el, örök emlékül hagyva maga után negyven kötetet.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

* („A száműzött“) címmel lapunk mai számának 4-dik oldalán Durand Lajosnak egy csinos szoborníve rajzát adjuk, mely a Párisban „Salon“-nak nevezett s minden évben rendezetni szokott műtárlatok legutóbbikán figyelmet gerjesztett, bárha mestere még távol van attól, hogy művészetének délpontján álljon. E műben legkellemben az egyszerű, klasszikus kivitelű tárgy lep meg, az inkább lelki, mint súlyos testi szenvedési alatt összereszkadt békókra vert száműzött nemes idomzataival. Távoztatva van e műből minden érte-tett hatáskeresés (ritka erény franciában!) s épen ez teszi becsessé, s e tekintetben sokkal szerencsésőbb egy különben tehetséges ifjú magyar szobrászunk legújabb: „Az aradi esataemlék“ című alkotásánál, mely szintén megtört, s pedig női alakot állít ellénk, de mozdulatai és egyes tagjai elhelyezésében oly keresettséggel, mely inkább rébusz tableaux-k szalon-hölgyek által ábrázolt alakjaira, hogysen a régi klasszikus szobornívek egyszerű természetességének tanulmányozására emlékeztet. Egyébiránt Aradi hazánkia „Gyászban megtört Pannónia“-jának rajzát is fogjuk közölni azon közeles figyelemmel fogva, melyvel még bölcsőjében levő szobrászatunkat kísérni tartozunk s hibái mellett szépségeit kiemelni sem fogjuk elfeledni.

* (Óriási hírlapok.) Észak-Amerikában, New-Yorkban, megjelent „The new world“ („Uj világ“) című hírlap egyike volt a világ legnagyobb hírlapjainak. Ezen hírlap egy-egy számának kiterjedése 50 angol négyszög lábat tesz; ugyanis magassága 5 1/2, szélessége 4 1/2 bécsi láb. Egy-egy oldalán van 11 hasáb; s mintán egy szám négy oldalból áll, tehát egy számban van 44 hasáb. A

betűk nagysága középszerű, apróbbak a mieinknél, de azért nagyon könnyen olvashatók. Egy szám tartalma egy 8-adrétű három kötetes munkának tartalmával egyez meg. Hogy nagyságáról kellő fogalmunk legyen, csak azt említtük meg, hogy az előttünk fekvő számban Tieck Lajos „Blaubart“ című munkájának teljes angol fordítása csak 6 1/2 hasábot foglal el. E lapot tehát valóban kényelmesen lehetne paplan gyanánt használni, például a mostani forró napokban. A „Times“ körülbelül szintén annyit tesz ki, mint az említett „The new world“, de ez több oldalból áll s betűi is szerfölött aprók. Legtöbb figyelmet érdemelnek e lapon az eredeti hirdetések, melyek az angol nép szörzszálhasogató természetét tükrözik vissza, s melyek a lapnak nagy részét igénybe veszik, úgy hogy néha a hirdetések, melyek egy számban megjelennek, többet jövedelmeznek a kiadónak, mint nálunk egy fél vagy egész év alatt a nagy napi lapoknak. Így például nem ritka eset, hogy a „Times“ kiadója egyetlenegy szám hirdetései után 6—700 font sterlinget, vagyis több, mint 6—7000 o. é. forintot vesz be.

Láway Jenő.

* (Egy kihalt népfaj.) Az indiánok száma Észak-Amerikában — a legutolsó tudósítások szerint — nagyon alászállott, s hihetőleg, lassanként, rövid idő múlva végképen elfogy. Az 1850-ik évi népszámlálás alkalmával az Egyesült-Államokban az indiánok még 400,000-en voltak; míg 1860-évből számuk már 283,385-re olvadt le; ezóta pedig mai napig, legkisebb számítással is kevesbedett ezen szám 30—35 ezerrel, s így tehát jelenleg alig vannak 250,000-en az észak-amerikai Egyesült Államokban lakó indiánok.

L. J.

TARTALOM.

Cikkek: „Gr. Batthyány Lajos.“ — „Hazánk egy-néhány középkori műemléke.“ VI. A kassai székes-egyház, keresztelő medencéjével, és sz. Mihály kápolnája. *Myskovszky Viktortól.* — „A fekete melákor.“ Beszély. (Vége.) *Paszlavszky Józseftől.* — „Buvár-munkálatok a charlestoni kikötőben.“ — „Háromszáz év előtti magyar levél.“ — „Materia és oca.“ *Ligetffy A.-tól.* — „A rásztkór (hypocondria).“ *Dr. Wiener*

S.-tól. — „Egy hét története.“ *Vadnay Károlytól.* — „Vegyés közlemények.“

Képek: Batthyány Lajos arcképe. — A száműzött. (Durand szoborműve.) — A kassai székes-egyház keresztelő medencéje. (Myskovszky V. rajza.) — A kassai székes-egyház és sz. Mihály kápolnája. — Buvár-munkálatok a charlestoni kikötőben.

Irodalom.

— (*Aigner Lajos kiadásában Pesten megjelent.*)
„A kétkedő.“ vigjáték két felvonásban, Berezik Árpádtól; ára 60 kr.

— („Az emberi nem művelődési történetének váz-

lata.“) írta Torkos László tanár; ára 1 frt. Ez igen hasznos kézikönyv, melyet átlapozva, tájékozást nyerhetünk, hogy ismereteink gyarapítása végett mily tárgyakról kell majd bővebb olvasottságot szereznünk.

Uj d o n s á g o k.

* (Mai számunk borítékán van) mind a „Hazánk s Külföld.“ mind testvér-lapunk: a „Heti Posta“ előfizetési felhívása a készöbön levő új félévre. Olvasóinknak szives figyelmébe ajánljuk mindkettőt s egyszersmind megjegyezzük, hogy a „Hazánk“ ezidei „Bem diadala“ című nagy és színes nyomású műmelléklete már munkában van Stuttgartban, Gatternich kitűnő hírű műintézetében.

* (*Batthyány özevegő*) a lapok útján mond forró köszönetet azon rendkívüli részvétért, melyet az ország tanusított Batthyány Lajos porainak elhelyezésekor; egyszersmind a legmélyebb sajnálatát jelenti ki, hogy egész bensejében még levélten rendülve, kénytelen lemondani azon szerencséről, hogy a kiküldött tisztelt választmányokat egyenkint személyesen fogadhassa; meleg szavakban köszöni meg ezeknek is a róla való megemlékezést.

* (*Batthyány kivégzetéseinek helye.*) az új-épület mögötti fasor azon része, hol a gróftól 1849. okt. 6-án agyonlőtték, jun. 10-ikén gyöngéd ovatióknak volt színhelye. Ugyanis alkonyatkor egy fán egyszerű babérkoszorút láttak fűgve s e koszorú fölött kis lámpa égett egész éjen át. A legközelebbi fán „nefelejések“-ből font és fátyollal bevont koszoru volt megerősítve.

* (*Batthyány-árvák imája.*) Ezelőtt húsz évvel Horváth Mihály püspök és történetíró egy gyönyörű imát írt a Batthyány-árvák számára. A költői mélységgel, hazafias lánggal és vallásos ihlettel írt ima így hangzik: „Az árva imája. Mindenható ur isten, árvák irtalmas atyja s kesergők vigasztalója! Te hozzád emelem gyermeki bizalommal bús lelkom fohászeit, honához hű szeretettel ragaszkodó elhunyt drága jó apámért. Nem hullott ő el a csatamezőn, sem habok örvénye nem sodorta el; hanem . . . de óh! nagy isten! bocsáss meg nekik: édes atyám dicsőbb halállal nem végezhető földi pályáját. Honáért, nemzetéért

halt meg ő. Szabadság, egyenlőség: s testvériségért áldozta fel vagyonát, életét s mindenét. Bűnnel vádolattott bár: de ugy-e, jó istenem! ő azért, hogy vádolattott, nem volt bűnös? Hiszen te vagy az, népek nagy istene! ki szívet alkotál s bele érzelmeket, szeretőn lángoló n hazát és nemzetet. Ó pedig csak hazáját és nemzetét szerette hön. Halála nem ezért fáj nekem; nem is azért siratom őt, mert parancsid teljesítésében halt meg. Csak egy busítja kesergő szívemet, az: hogy drága atyám sírja hazám romjaiból készült, hogy honom sírba temettetett: ezért vérzik kebelem. De félre a panaszszal! miként magasztos hitem e tanítása szerint vallom a test főtámadását: ugy hiszem, hogy Te, nagy Isten! szeretett hazámat új életre fogod fölkelteni. Fogadd, kérélek, drága apám lelkét kegyelmedbe, véreid pedig engesztelő áldozatul hazám és nemzetem bűneiért, s légy kegyes vigasztalója a börtönben sínylő és száműzetésben hontalanul kesergő honfiaknak. Amen!“

* (*A pesti kezepek-úti temetőt*) most sokan látogatják, megnézni a Batthyány nyughelyét. A sírbolt helye a temető legmagas pontja, s elkülön-zött hely. A főtűtől, mely a temető kápolnája előtt vezet el, a második kiágazó kő vezet oda. A domb alján fűzek és bokrok közt sírok vannak, közöttük két költőé: a Kisfaludy Károlyé és Lisznyai Kálmáné. A magaslat közepén van a márvány-üreg, keletről nyugat felé. Négy élre metszett márvány-lap zárja le s ide fogják állítani a tervezett mau-zoleumot, Batthyány karrarai márvány-mellszobrával.

* (*Pályázati figyelmeztetés.*) A pályamunkák beküldésének határideje közelegvén, van szerencsém az érdeklettek figyelmeztetni, hogy a *kir. m. természettudományi társulat* 1869-re a következő pályakérdéseket tűzte ki: I. „Készítettessék a műveltebb magyar közönség igényeihez mért mező-gazdasági vegytan, különös tekintettel a magyar-oroszági termelési viszonyokra.“ Jutalom a Schuster-féle alapítványból száz arany. A jutalom az 1871-ik évi közgyűlésen adatik ki, de csak azon

esetben, ha a pályamű abszolút becsü és irodalmunkra nyereség. II. „Kívántatik a vízemű légköri tünetek értelmes leírása és alapos megfigyése, alkalmazással Magyarország meteorológiai viszonyaira. A pályamű népszerű modorban s legalább 4—5 nyomtatott ívre terjedő értekezés alakjában készítenendő.“ Jutalom a Bugát-féle alapítványból száz forint. III. „Irassanak le az irodalmi jelen források alapján Magyarország vas-érclelei földtani s iparos tekintetben.“ Jutalom a Bugát-féle alapítványból száz forint. Mind a három pályamunka beküldési határideje 1870. október 31-ike; megjegyezvén, hogy a II. és III. alatti kérdésekre csak a társulat tagjai pályázhatnak Bővebb felvilágosítást ad a „Természettudományi Közlöny“ 1869-ik évi folyama (lásd: I-ső kötet, 356. lap.). Pest, 1870. május 26-án. Szily Kálmán, titkár.

* (A honvéd-menház javára) Györből Kálmán Lajos honvédtörtnagy ur ujjalag 2 frotot küldött szerkesztőségünkhöz.

* (A müncheni ércöntődeben) már ki van téve közszemlére Csokonainak Izsó Miklós remekelte bronz-szobra, melyet a debreceni „emlékert“-ben nem sokára egész ünnepélyességgel állítanak föl.

* (A lánchíd megváltására) a kormány és társulat közt létrejött szerződést Kerkápoly miniszter szombaton terjeszté a képviselőház elé. E szerint a kormány 690 frotot fizet minden részvény után.

* (Novotha Gyula párbaja) ügyében foly a vizsgálat Egerben. Eddig már kihallgattattak: dr. Szentkirályi Kázmér és dr. Danilovich Pál, mint a párbajnál jelen volt orvosok; továbbá megidézettek Földváry Árpád és Vavrik Endre honvédfőhadnagyk, mint tanúk; azonban ezek, mint jelenleg tényleges szolgálatra berendelték, a helybeli 49-ik számú honvédszázalaj parancsnoksága útján nyilatkozataikat bemutatták. Megidézttettek a helybeli rendőri kapitányság útján Szederkényi Nándor és Tóvölgyi Titus is, ez utóbbi mint tanu, azonban ezek, a vizsgálati iratokhoz mellékelt rendőrkapitányi nyilatkozat szerint, a városban fölállíthatók nem voltak. Kihallgattattak az „Oroszlán“ című vendéglő pincérei (a mely vendéglőbe az elesett Novotha Gyula hozattott); kihallgattattak végre a bérkocsisok, kik a párbajvívókat kiszállították, és az itt elsoroltak vallo-másairól fölvevtt jegyzőkönyvek, az orvosi látlelet és vélemény, a gy a meghaltnak fölboncolása alkalmával bal lapockája alatt talált golyó csatló-lása mellett, a megyei helybelybeli fenytő-törvény-széknek további eljárás végett e hó 7-én bemutatattak.

* (Hymen.) Lukátsffy Aurél, kitől lapunk több érdekes közleményt adott, mint bennünket értesítenek, e napokban vezette oltárhoz Téglási Vilma kasszonyt, Téglási Adám assapó (Erdély) birto-kos kedves leányát. A menyasszony a menyegző napját azzal tette emlékezetessé, hogy jelentékeny segélyben részesítette a nagy-buni árvízkarosul-takat.

* (Az állatvertnek) Bácsmegyéből egy rendkívül

szép ürüt küldtek, mely 3 láb magas, 5 1/4 láb hosz-szu; szarvhegyeinek távolsága 3 láb; 160 font nehéz, gyapja pedig 22 hüvelyk hosszú.

* (Haldózás.) Szana Tamást, a „Szépirodalmi Közöny“ szerkesztőjét az a mely családi gyász érte, hogy e hó 9-ikén elveszté forrón szeretett nővérét: Katalint, egy kedves, ifju leányt, ki élte tavaszán hunyt el, szülőinek és fivérének mely bánátára.

* (A roppant tüzvészről,) mely jun. 5-ikén Konstantinápoly Pera nevű külvárosát elhamvasztotta, e hó 7-ikéről keltezte azt írják, hogy ahhoz hasonló még soha sem pusztított ott, pedig tudvalevőleg Konstantinápoly nevezetes tüzvészairól. A gazdag örmények által lakott városrész is a lángok martaléka lett. A tűz kiütésekor e városrész majdnem egészen üres volt, minthogy az örmények alkotmányuknak 10-ik évfordulóját ünneplék egy nagyszerű vidéki kiránduláson, minélfogva éppen semmit sem lehetett megmenteni. Az olasz munkás telepet képező városrész szintén egészen leégett. A szerencsétlenség a legnagyobb mérvben a felsőbb angol és örmény társaságot érte. A halottak számát nem határozhatni meg pontosan; minden pillanatban vonszolnak elő egyet-egyet a romokból. Eddig 250 halottat találtak. A hátulso részéről kigyulladt francia követségi palota egy gőzös parancsnoka és legénysége által mentettet meg. A kormány sátrakat állított fel és élelmiszereket osztat ki. Az angol követség palotában — a tűz közeledése előtt már egy órával — minden elő-íntézkedés meg volt téve; de mind hiában, mégis leégett, és Sir Eliotnak mindene odaveszett. Eliot neje éppen a legvégső kényszerűség pillanatában menekült ki az égő palotából, a füstbe majdnem befulladván. A kancellária levéltára és összes okmányai megmentettek. A „Levant-Herald“ című lap csak nagy bajjal, a „Turquie“ és „Courier de Orient“ pedig éppen nem jelenhetett meg. A német jótékony társulat kórháza és épülete egészen szétromboltott. Az ott fekvő betegek ugyan megmentettek, de kettő beleégett. A „széplőtlen fogantatás“ nevű örmény egyház erősen megrongáltott; azonban az Eugenia császárné által ezen templomnak múlt évben ajándékozott gobe-lint megmenték. Bizottmány alakult segélyezés végett. Tetemes összegek irattak alá. Az összes követségek segélyben részesítik nemzetbeliüket. A „Levant-Herald“, mely ezen közleményt a rendőrségtől kapta, 7000-re teszi az elpusztult házak számát.

* (Csalhatatlan rabbi.) Ujabban erősítik, hogy rabbi Hillel, Onisk városában, kit Oroszországban csodatevő férfuként tisztelnek s ki a hírneves Maimonides utódjának mondja magát, csalhatatlannak akarja magát nyilváníttatni. Többhelyről már helyeslő leveleket is kapott.

* (A jászberényi honvédszobor teleplezési ünnepé-lye) e hó 13-án volt. Az ünnepély főbb mozza-natait tájékoztásul ide igtatjuk. 1. Az ünnepély reggeli 9 órakor veszi kezdetét a főegyházban. 2. Délután egy órakor társas ebéd és 8 órakor este táncvigalom a Bathó-kertben.